

Проблематика розвитку та удосконалення спорту в Україні у сучасних умовах державного врегулювання

Панченко К.Д., Пономарьов В.О.

*Інститут підготовки юридичних кадрів для СБУ НЮУ
імені Ярослава Мудрого*

Анотація. Проведено аналіз запропонованих підходів організації державного врегулювання спортивної галузі в Україні, що базувались на ефективних системах американського та європейського зразка. Зроблено висновок про ефективність запропонованих підходів в актуальних політико-економічних умовах сьогодення для України.

Ключові слова: спорт; спортивна галузь; розвиток спорту; державна політика у сфері спорту.

Вступ. Олімпійські ігри – це унікальна спортивна подія для всього світу. Вона висвітлює все найкраще і в спорті, і в приймаючих країнах. Організація Олімпійських ігор вимагає великої роботи і натхнення з боку міст-організаторів, організаційних комітетів Олімпійських і Паралімпійських ігор, спортсменів, національних олімпійських комітетів, міжнародних спортивних федерацій, Міжнародного олімпійського комітету (МОК), афілійованих з ним організацій та інших членів Олімпійського руху.

В останні часи спорт став важливою складовою економіки багатьох країн світу. У спортивній галузі обертаються значні фінансові ресурси та велика кількість робочої сили. Постійно удосконалюються та розроблюються нові моделі управління спортом та його фінансування (Литвин, 2009). Разом з тим, зростання тенденції комерціалізації та професіоналізації, з одного боку, а також гостра конкуренція навколо бюджетних коштів – з іншого боку, свідчить про те, що спорт повинен навчитися самостійно отримувати прибуток від тих ресурсів, які у нього є в наявності.

Але ж, сфера спорту в Україні в основному продовжує жити за законами і стандартами «радянського спорту», на державному рівні практично не вживається поняття «спортивна галузь» економіки, а роль недержавних організацій – національних спортивних федерацій, відповідальних за розвиток видів спорту в країні та представництво українського спорту в адміністративному плані на світовій арені, зведена до мінімуму.

Мета дослідження: провести аналіз запропонованих підходів організації державного врегулювання спортивної галузі в Україні, що базувались на ефективних системах американського та європейського зразка.

Матеріал і методи дослідження: аналіз науково-методичної літератури, інформації в джерелах Інтернету; аналіз існуючої документації.

Результати дослідження та їх обговорення. Пропонуємо проаналізувати шлях України в Олімпійських іграх за 2008, 2012 та 2016 роки, а також розглянути статистику та рівень підготовки українських спортсменів, висвітливши основні тенденції розвитку професійного спорту в Україні.

У 2008 року, всупереч прогнозам скептиків, Україна на Іграх виступила вдало, завоювавши 27 медалей – 7 золотих, 5 срібних і 15 бронзових, посівши високе 11-е місце в медальному заліку.

На XXX Літніх Олімпійських іграх 2012 року в Лондоні українські спортсмени виграли 20 медалей, а Україна зайняла 14-е загальнокомандне місце (з 204-х).

На Літніх Олімпійських іграх 2016 року в Ріо-де-Жанейро Україна посіла 31-е місце в загальнокомандному медальному заліку. Українські спортсмени завоювали 11 медалей: 2 золотих, 5 срібних і 4 бронзових. Всього на Іграх Україну представляли 205 спортсменів в 27 видах спорту.

Золоті медалі країні принесли гімнаст Олег Верняєв (паралельні бруси) і каноїст Юрій Чебан (спринт на 200 м). В активі О. Верняєва ще срібло у багатоборстві. Інші срібні медалі завоювали: стрілок з пневматичної гвинтівки Сергій Куліш (з дистанції 10 м); збірна шаблісток у складі Ольги Харлан, Олени Кравацької, Аліни Комащук та Олени Вороніної; борець греко-римського стилю Жан Беленюк (категорія до 85 кг); Павло Тимошенко в сучасному п'ятиборстві. Бронзові нагороди Україні принесли шаблістка Ольга Харлан в індивідуальній першості, стрибун у висоту Богдан Бондаренко, веслярі Дмитро Янчук і Тарас Міщук (в змаганнях каное-двійок на 1000 м) і Ганна Різатдінова в індивідуальному багатоборстві у художній гімнастиці.

В цілому на Олімпійських іграх 2016 роки українці завоювали найменше золотих медалей і найменшу спільну кількість всіх медалей в історії виступів країни на Літніх Олімпіадах.

Подивившись на показники України на попередніх Олімпійських іграх, можна побачити, що кількість отриманих Україною медалей на одних Іграх коливається на рівні 24 медалей, з рекордом 27 медалей на Іграх 2008 року і найменшою кількістю – 11 медалей – 2016 рік.

Таким чином, мета України отримати 35 медалей у 2020 році означала, що Україна хотіла підвищити кількість завойованих медалей більше ніж у 2 рази у порівнянні з останніми Олімпійськими іграми (Стратегія формування сучасної системи олімпійської підготовки на період до 2020 року від 03.06.2009 року №592-р).

На початку 2015 року Президент України схвалив Стратегію 2020. Ця стратегія містить 25 Ключових показників ефективності (англ. Key Performance Indicators, KPI) (надалі - КПЕ). Їх можна використовувати для оцінки прогресу України у виконанні програми стратегії. Надалі ми оцінимо ймовірність того, чи зможе Україна досягти запланованих значень деяких КПЕ до 2020 року. Перший оцінюваний нами КПЕ – це «завоювання 35 медалей на Літніх

Олімпійських іграх 2020 року в Японії» (надалі враховуємо офіційно призначений рік, але вважаємо, що Ігри будуть проведені у 2021 році).

Враховуючи все вищевикладене, можна виділити основні проблеми розвитку спортивних установ бюджетної сфери (Слуцкин, 2012):

1. «Зарегульованість» діяльності установ сфери спорту:

- спрямованість роботи на виконання показників відповідних категорій для забезпечення подальшого фінансування, фіктивне збільшення даних;
- вікові обмеження;
- відсутність мотивації до залучення небюджетних джерел фінансування.

2. Недостатність фінансування, відсутність власних навчально-тренувальних баз, поганий стан спортивних об'єктів:

- зведення до формальності всієї навчально-спортивної роботи за відсутності власних спортивних об'єктів або при їх поганому матеріальному стані;
- неможливість об'єктивної оцінки якості навчально-спортивної роботи при відсутності реального змагального досвіду участі в республіканських і/або міжнародних турнірах.

3. Дублювання фінансування бюджетами різних рівнів шкіл однакового спортивного профілю, «розпорошеність» фінансування:

- наявність шкіл однакового спортивного профілю в різних сферах підпорядкування в одному місті (обласного, міського, «Динамо», «Колос», «Україна»);
- 77 % витрат на ДЮСШ становить заробітна плата і тільки 4% навчально-спортивна робота. Як результат, школи фактично існують лише для виплати зарплат тренерам.

4. Конфлікт інтересів в роботі приватних спортивних клубів (секцій) і спортивних установ, що фінансуються з бюджетів різних рівнів; відсутність стратегій розвитку спортивних об'єктів, побудованих за бюджетні гроші:

- новозбудовані спортивні об'єкти тягарем лягають на бюджети різних рівнів, які змушені їх утримувати, не маючи на те коштів і досвіду управління подібними об'єктами;
- умовно-безкоштовні спортивні школи та секції фактично перешкоджають формуванню клубного руху, побудованого на добровільні внески.

Як результат в цілому по країні:

- відсутність високих спортивних результатів (за винятком деяких видів спорту),
- відсутність масовості занять спортом і клубного руху.

Таким чином, можна зробити висновок, що Україні необхідне реформування законодавства у сфері спорту, зміна принципів фінансування спорту, чітке визначення нових методів реформування та задач. Для цього необхідно (Кочубей, 2016):

1. Досягти більшого ефекту функціонування спортивної галузі України при тих же витратах для держави (підвищити ефективність використання бюджетних коштів.) Забезпечити розвиток спорту на основі принципів ринкової економіки, обмежених фінансових можливостей держави із збереженням і нарощуванням спортивних результатів і досягнень масового спорту.

2. Створити умови для вкладення приватних коштів в спортивну галузь України. Державне забезпечення інвестиційної привабливості галузі, надання унікальних інвестиційних можливостей для приватних інвесторів з метою розвитку спортивної інфраструктури та спортивного руху.

Для отримання потенційних майбутніх чемпіонів та призерів Олімпійських ігор варто залучати дітей та молодь, мотивувати їх займатися спортом. Майбутні олімпійці повинні бути вмотивовані фінансовим забезпеченням на удосконалення тренувань та побут. Для цього може бути доцільним використати наступні методи реформування (Кочубей, 2016):

1. Розділення сфери відповідальності держави і місцевої влади: держава – спорт вищих досягнень, місцеві органи влади – дитячо-юнацький та масовий спорт.

2. Оптимізація системи фінансування спортивної сфери: виключення фінансових інструментів фінансування спорту в непрофільних міністерствах, відмова від прямого фінансування державою федерації спортивного орієнтування України, за винятком спорту вищих досягнень.

3. Стимулювання через законодавчі зміни створення клубного руху, в першу чергу на базі існуючих спортивних установ, загальноосвітніх шкіл, ВНЗ.

4. Оптимізація мережі спортивних установ, що фінансуються з бюджетів різних рівнів, у тому рахунку й через законодавчі обмеження на створення таких установ без наявності відповідних спортивних баз.

5. Децентралізація і дерегулювання діяльності ДЮСШ та інших установ спортивної сфери.

Багато вчених, небайдужих до проблеми фізичного розвитку населення в країні та рівня українських спортсменів на світовій арені, вже декілька останніх років розкривають дану проблематику та надають свої пропозиції щодо виходу з даної кризи. Зокрема, Приходько В.В. проводив достатньо цікавий аналіз у своїй роботі стосовно стратегії розвитку фізичного виховання в Україні, посилався на американську систему фізичного виховання, яка успішно працює вже не один десяток років, надавав свої пропозиції для удосконалення педагогічного процесу у вищій школі для більш якісної підготовки студентів в Україні за фізкультурним профілем (Приходько, 2016).

Але, все ж таки, основною проблемою «немасового прояву» свідомості фізичної культури в нашій країні є тривала нестабільна політична ситуація в країні і, як наслідок, не прогнозована слабка економіка. Як свідчить досвід економічно розвинених країн (Японія, Норвегія, США, ФРГ, Франція и т.д.), держава здійснює цілеспрямовану політику забезпечення реальних

можливостей ведення своїми громадянами здорового образу життя (далі – ЗОЖ), стимулюючи їх економічно та заохочуючи морально і психологічно, оскільки це корисно й державі, й людині. Тому доцільно говорити про зв'язок ЗОЖ та політичного курсу країни (Пономарьов, & Коновалов, 2019).

На жаль, у нашій державі робота по упровадженню ЗОЖ як норми для кожної окремої людини ведеться спонтанно, тому упровадження ЗОЖ йде повільно та ефект його невеликий. За роки реформ у державі практично не велась пропаганда ЗОЖ та цінностей фізичної культури та спорту. Не був сформований ідеал фізичного здоров'я як важливої складової образу життя та суспільного престижу держави. ЗОЖ громадян не набув моральної цінності та міри в якості одного із спрямувань державної політики та виховної функції суспільних організацій та засобів масової інформації.

Високий потенціал людини, його ЗОЖ – це природня необхідність, на базі якої зростає могутність та безпека країни, формується духовно та інтелектуально розвинена особистість, здатна на вищі прояви людських якостей (Кузнецов, 2015).

Висновки. Отже, фундаментом розвитку та удосконалення спорту в країні повинні бути не фінансові «вливання» меценатів, а державна програма, яка повинна передбачати організаційні, економічні та контролюючі питання для професіоналів в галузі фізичної культури, а також спонукальні та мотивуючі – для населення країни.

Література:

- Кочубей, Р. В. (2016). Организационно-экономические проблемы трансформации спортивной отрасли Украины. *Механізм регулювання економіки*, № 3, 78-87.
- Кузнецов, А. К. (2015). *Физическая культура в жизни общества*. Академия, Москва.
- Литвин, А. В. (2009). Экономика спорта: теоретический аспект и перспективы развития. *Проблемы современной экономики*, № 3 (31). URL: <http://www.m-economy.ru/art.php?nArtId=2783> (дата звернення 14.01.2021).
- Пономарьов, В. О., & Коновалов, В. В. (2019). Необходимость активного та здорового образу життя для високого рівня працездатності працівників. Матеріали регіонального круглого столу. *Актуальні питання забезпечення службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони*, Вип. 3, 169-175.
- Приходько, В. В. (2016). Перспективи використання різних стратегій до реформи вузівського «фізичного виховання» в Україні. *Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова*, № 3К 2 (71), 271-275.
- Слуцкин, И. М. (2012). Спортивное спонсорство как эффективный инструмент интегрированных маркетинговых коммуникаций. *Проблемы современной экономики*, № 3 (43). URL: <http://www.m-economy.ru/art.php?nArtId=4205> (дата звернення 14.01.2021).
- Стратегія формування сучасної системи олімпійської підготовки на період до 2020 року від 03.06.2009 року №592-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/220366473> (дата звернення 14.01.2021).

Відомості про авторів:

Панченко Карина Дмитрівна –

курсант 2-го курсу

E-mail: karina_ranchenko@meta.ua

Інститут підготовки юридичних кадрів для СБУ Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Пономарьов Віктор Олександрович –

старший викладач СК №3

<http://orcid.org/0000-0003-1261-4053>

E-mail: var5@ua.fm

Інститут підготовки юридичних кадрів для СБУ Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Надійшла до редакції 09.01.2021 р.